

Rigorózní práce:

*Tělesné modifikace v kyberpunku,
kyberpunk v tělesných modifikacích*

Autor:

Mgr. Marie DUDZIAKOVÁ

Oponent:

PhDr. et Mgr. Martin RYCHLÍK, Ph.D.

265 stran; z toho 179 stran textové části (včetně seznamu literatury s 18 beletristickými prameny a 155 zdroji, většinou v angličtině) a 86 stran příloh včetně vzorového dotazníku pro předvýzkum, kódovacích listů pro jednotlivá díla a také s transkripcí literárních pasáží

Oponentský posudek:

Mottem rigorózní práce Mgr. Marie Dudziakové, absolventky Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK, je Burroughsův (vhodně zvolený) citát: „Když řízneš do přítomnosti, prosákne budoucnost.“ Autorka učinila totéž. Ve svém kvalifikačním textu se věnuje navýsost „kyberantropologickému“ tématu, které je NEJEN v tuzemském akademickém prostředí pohříchu ignorováno. Dudziaková se originálním způsobem obrací k analýze klíčových děl *kyberpunku*, aby sledovala jejich možný vliv či odraz v námi prožívané současnosti a co více – anticipování i toho, co může přinést „blízká budoucnost“ v *modifikacích* lidského druhu...

Dudziakovou předložená práce, jež rozvíjí její obhájený magisterský text (*Tělesné modifikace v kyberpunkové literatuře*, Praha 2012, 137 stran + přílohy), je rozdělena na dvě části, které na sebe logicky navazují. Ta první analyzuje – velmi detailně a hloubkově – šestici kultovních, kanonických děl kyberpunkového žánru: čtyři romány (*Neuromancer*, *Snih*, *Schismatrix* a *Blade Runner*) a dvě klíčové antologie (*Zrcadlo* a *Jak vypálit Chrome*). Druhá část je ještě zajímavější: Dudziaková nastiňuje sedm kategorií reálných tělesných modifikací, které se vyznačují určitými „kyberpunkovými“ atributy a nejsou jen ozdobou těla, ale i „fungují“.

K tomu, aby Dudziaková komplexně představila *možné* souvislosti mezi uměleckými zdroji a kvapně se měnící realitou dneška, kde technologie, web – „prototyp“ Matrixu či Metaverza, ale i lidská těla hledají nové formy kohabitace, uspořádala svou práci do jedenácti kapitol. Jako hlavní cíl si vytkla „definovat typické znaky kyberpunkových tělesných modifikací, popsat kategorie, do kterých je můžeme dále dělit a podat obraz o jejich rozšířenosti a náročnosti jak technické, tak technologické i medicínské“ (str. 12). Podle Dudziakové jde rovněž o „první akademickou práci, která se tomuto tématu systematicky věnuje“ (ibidem).

Autorčina práce je skutečně mimořádná; a to je třeba říci hned úvodem před detailnějším hodnocením, v němž se oponent nemůže vyhnout některým výtkám. Nejprve tedy plusy. Tím prvním je samotný výběr atraktivního a důležitého tématu, tím druhým pak pečlivost, s jakým si pisatelka počínala. Po uvedení do problematiky a dějin sci-fi žánru (kde lze trochu postrádat odkazy na již snad klasickou a bohužel v češtině ojedinělou *Encyklopedii literatury science fiction* Ondřeje Neffa a Jaroslava Olši jr., Praha 1995) jsme seznámeni s pojmem a definicí

kyberpunku, který se od 80. let etabloval jednak jako literární směr, ale silně se odrazil ve filmu, popkultuře a třeba i v (undergroundové) hudbě; jen připomeňme, že industriální a EBM kapely programově pracovaly přímo s kyberpunkovým étosem (Cassandra Complex měla album nazvané *Cyberpunx*, skupina Front 242 remixovanou píseň *Neurodancer* inspirovanou dílem Williama Gibsona atd.). Dudziaková správně pojmenovává témata, jimiž se kyberpunk zabývá, pojmenovává historické etapy, cituje klíčové práce i teoretické studie (*mega-text*, *ikon*), narativní postupy, ale i problematický vztah člověka a technologie (*kyborgizace*) atd.

Podobně zásadním a nezbytným stavebním blokem celé práce je kapitola třetí, ve které se autorka zabývá definicí a rozdílem mezi tělesnou modifikací, zdobením, mutilací apod. čili pojmy, které bývají i v odborném diskurzu nepřesně terminologicky ukotveny. Systematický přístup k výsledné definici a určení typů modifikací z hlediska záměrné změny těla, porušení integrity, lékařské motivace a společenské akceptovatelnosti považují v této části textu za možná nejpřínosnější – včetně tuctu popsanych úprav od tetování, implantátů až po *splity* jazyka, piercing či dentální zásahy. Na této pasaži je vidět autorčin dlouhodobý zájem o předmět výzkumu i spolupráce s kolegy z „body tuningového studia“ Hell.cz. Z pohledu etnologa je ovšem nepřijatelné opakované užívání sousloví „primitivní národy“ (str. 41, 44, 50 aj.), neboť jde o zavádějící označení; v češtině již převážily i čapkovské „přírodní národy“.

Kapitoly čtyři a pět se věnují obsahové analýze (kvantitativní a kvalitativní) zmíněných šesti literárních děl se dvěma vytčenými hypotézami: 1) *Tělesné modifikace jsou nositelem děje a stávají se pro daný žánr nepostradatelným prvkem*, 2) *Typická kyberpunková modifikace je funkční*. Dudziakové se v závěru podařilo obé potvrdit a splnit i hlavní cíl práce (viz výše).

Pro čtenáře je ovšem veskrze matoucí několikrát odlišná zmínka o tom, kolik klíčových prací (vybraných dotazníkovým šetřením v předvýzkumu) bude vlastně analyzováno! Zatímco v abstraktu práce se dočteme o 503 zmínkách v sedmi zásadních dílech (str. 4), tak na straně 56 čteme již o tom, že z šetření na webu Nyx.cz „vzešel soubor pěti literárních děl“ a o kousek dále jsme konečně na skutečném „souboru šesti kyberpunkových děl“ (str. 57). Jde nejspíše jen o nedopatření při sestavování a redigování práce, stejně jako na téže straně, kde zůstala „diplomová“ práce místo předkládaného textu pro rigorózní řízení.

To jsou ovšem jen drobnosti. Detailní analýze výskytu tělesných modifikací v šesti stěžejních dílech kyberpunkového žánru není mnoho co vytknout; zajímavé je sestavení čtyř typů proměných (IP, NP, KP, PP na str. 58-64) i obsahová analýza, kde zaujme nejen postřeh ohledně možných důvodů pro jediný výskyt *body-modu* v P. K. Dickově raném *Blade Runnerovi* oproti hojnému výskytu tělesných modifikací v dílech z osmdesátých let (str. 67). Zdaleka nejčastější úpravou jsou implantáty (68%), pak tetování (10%). Autorce se díky doslova mravenčí práci podařilo načrtnout i přesně vymezenou „typickou kyberpunkovou modifikaci“, kterou uvádí na straně 109 a se kterou může pracovat ve druhé části své práce.

Typickým rysem kyberpunkových modifikací je tak primární funkčnost doplněná o aspekt nějaké *technologie*. Dudziaková si proto v naší současnosti všímá takových úprav těla, jež nemají jen estetickou funkci, ale něco i „dovedou“. V pojednání – které je v ČR skutečně průkopnické a ojedinělé – autorka sestavila sedm skupin úprav (jež splňují šestici určených kritérií). Jsou to: vibrační modifikace, fosforeskující a fluorescenční modifikace, tetované kódy, magnetické modifikace, elektronické modifikace, medicínské modifikace vycházející z tělesných modifikací a modifikace evokující funkčnost pouze esteticky (str. 135-140).

Aby nebylo mýlky, rigorózní práce není jen deskripcí těchto moderních či dokonce hi-tech zásahů do lidského těla. Rámuje ji i filozofický záběr: nejde pouze o Zpirův tzv. *tělesný hacktivismus* ve věci zapojení technologií do našich těl, ale též o fenomény (kyber)tělesnosti, konceptu *biomoci* (Foucault) či extenze lidství do kyberprostoru. Přínosem a možným podkladem pro takové hlubší úvahy je pionýrské zpracování „kyberpunkových“ modifikací, které již podstoupili někteří Češi; sama Dudziaková se podílela na projektu *QR Bodies* (str. 157-158), jemuž se dostalo i slušné medializace. Jak vidno, nyní „doslova fyzicky prožíváme onu blízkou budoucnost ze stránek sci-fi románů, která je ve skutečnosti naší kyberpunkovou přítomností,“ uzavírá Mgr. Marie Dudziaková svou rigorózní práci (str. 164).

Celkově považuji její kvalifikační text za kvalitní, velmi zodpovědně zpracovaný příspěvek k tématu tělesných modifikací, který čerpá nejen z literatury, ale také z osobních zkušeností v tetovacím a piercingovém studiu Hell.cz, které je tuzemským (osamoceným) premiantem v extrémních tělesných modifikacích. K použité literatuře, jež je se 155 tituly dostatečně hojná, mám však několik připomínek: neuškodilo by odlišení zdrojů dle relevance a typu; smíšení osobních rozhovorů, internetových odkazů, historických prací k tetování, literárních studií o sci-fi nebo filozofických esejů je pro čtenáře přece jen trochu nepřehledné... Z prací domácích by mohl být například doplněn shrnující text Václava Soukupa „Kyberantropologie a kyberkultura“, jenž vyšel v brněnském časopise *Anthropologia Integra* (1/2010, str. 15-22), ze zahraničních pak některá díla Jeana Baudrillarda nebo Pierra Lévyho a další.

Podnětem k diskuzi může být způsob výběru českých překladů zkoumaných kyberpunkových děl, neboť třeba první české vydání Gibsonova *Neuromancera* (Plzeň – Laser 1992) přeložil Ondřej Neff – a to dosti odlišně například od 4. vydání z roku 2010, jež je dílem Josefa Rauvolfa, mj. překladatele Gibsonovy sbírky *Jak vypálit Chrome*, Brno – Návrat 2004).

Při nadstandardním rozsahu práce je pochopitelné, že se autorka nevystříhala některých chyb a překlepů v textu, namátkou: „antologie *Zrcadlovky* z roku 1968“ (správně **1986**, str. 10), „antologie z roku 1968 obsahuje...“ (správně opět **1986**, str. 87), „nám to umožnili hranice...“ (správně **umožnily**, str. 130), nicméně je spíše zapotřebí vyzdvihnout pisatelčin střídmý a příjemně věcný styl, jímž je práce psána. Krutým špásem se projevila automatická kontrola pravopisu, jež na straně 142 opakovaně místo „hackování“ těla umístila **háčkování**; překlepy jsou občas i v názvech přečtených knih (*Cybernetic* str. 167, *Ant(h)ropology* str. 168 aj.).

Celkově je třeba ocenit úhledné zpracování rigorózní práce, vložené tabulky, ale i seznam užívaných zkratk a desítky stran příloh. Část této práce již byla dokonce přijata k publikaci v recenzovaném fakulním časopise *Culturologia* (1/2013, str. 54-61), nicméně se domnívám, že publikovány by mohly být i další pasáže – zvláště ty, které se týkají funkčních tělesných modifikací. Pakliže se totiž mnohé práce zabývající se tetováním či jinými úpravami těla věnují převážně historii a současnosti, kolegyně Dudziaková nahlíží dál: do budoucnosti.

Otázky k obhajobě:

- 1) Která z kyberpunkových tělesných modifikací se dle Vás prosadí a šířeji ujme?
- 2) Kontaktovala jste již významného představitele tělesného hacktivismu Lukase Zpiru?
- 3) Hodláte se tématu i nadále věnovat, případně jak a proč?

HODNOCENÍ PRÁCE:

(1 = nejlepší / 5 = nejhorší)

1. Formulace cílů práce	1	2	3	4	5
2. Volba vhodné metodiky	1	2	3	4	5
3. Splnění cílů práce	1	2	3	4	5
4. Odborný přínos práce	1	2	3	4	5
5. Originalita práce	1	2	3	4	5
6. Struktura práce	1	2	3	4	5
7. Práce s daty a informacemi	1	2	3	4	5
8. Postup řešení je logický	1	2	3	4	5
9. Klíčová slova vystihují obsah	1	2	3	4	5
10. Členění textu do odstavců a kapitol	1	2	3	4	5
11. Práce s odbornou literaturou	1	2	3	4	5
12. Srozumitelnost textu (úroveň jazykového zpracování)	1	2	3	4	5
13. Přesnost formulací	1	2	3	4	5
14. Práce s odborným jazykem	1	2	3	4	5
15. Formální zpracování a grafická úprava	1	2	3	4	5

Resumé:

Předloženou rigorózní práci *Tělesné modifikace v kyberpunku, kyberpunk v tělesných modifikacích* (FF UK 2013) prokázala její autorka Mgr. Marie Dudziaková vynikající orientaci ve zpracované problematice tělesných úprav, schopnost originálně uchopit komplexní téma a zasadit jej do kontextu. Práce vyniká pečlivým zpracováním. Přináší i nové poznatky, z nichž některé by bylo vhodné publikovat v odborném tisku a/nebo sborníku.

Jednoznačně doporučuji k obhajobě.

V Praze 23. října 2013

PhDr. et Mgr. Martin Rychlík, Ph.D.